

HANUL CA MOTIV LITERAR

• *Moara cu noroc* de Ioan Slavici, *La hanul lui Mânjoală* de Ion Luca Caragiale, *Hanu Ancuței* de Mihail Sadoveanu

Hanuri presadoveniene sunt hanurile lui Slavici și Caragiale, unde se întâmplă ceva, chiar dacă în închipuirea personajelor principale, dar prin recurență, hanul devine o temă literară o dată cu Sadoveanu. La Caragiale și mai ales la Slavici asistăm la un joc între real și ireal în care obsesiile subconștiente, predispoziția spre superstiție și confuzia întreținută de o vreme potrivnică creează și întrețin impresia supranaturalului: un subconștient apăsător de „bani agonisiți pe nedrept”, la Slavici, și un personaj atras de farmecul feminin real al hangitei, la Caragiale.

Hanul de la *Moara cu noroc* este un loc al violenței, al crimei și al pierzaniei. Personajele principale ajung la concluzia că trebuie să părăsească spațiul închis al orașului. Ghiță nu-și mai dorește să fie cizmar, ci vrea să devină hangiu, în ciuda sfaturilor soacrei care și-ar dori ca „omul să fie mulțumit cu sărăcia sa, căci, dacă e vorba, nu bogăția, ci liniștea colibeii tale te face fericit”. Hanul, spațiu închis (al liniștii și al iubirii familiale), se deschide pentru a pătrunde în el diverși călători, printre care și Lică Sămădăul. Prin cinismul și hotărârea cu care își impune deciziile, el exercită asupra celorlalte personaje o influență sâcâitoare la început și apoi o dominație fascinantă și înrobitoare. Intuiește punctul slab al lui Ghiță și îl determină treptat să cedeze dislocându-l sufletește de familie și transformându-l într-un străin dominat doar de putere, de câștig.

Lică Sămădăul exercită asupra lui Ghiță o vrajă amețitoare. Mai întâi, Ghiță încearcă ascunderea legăturii cu Sămădăul, încalcând astfel codul familial la care de bună seamă consimțise. Obișnuindu-se apoi cu complicitatea, Ghiță devine ursuz, suferă de mania persecuției și trăiește o stare de anxietate cu repercusiuni dramatice asupra armoniei familiale de până acum. Cumpără pistoale, câini și angajează o slugă. Își pierde sensibilitatea și dragostea față de Ana, râsul lui candid devine un zgomot

nefiresc. Văzând motivul alunecării sale, el îi propune Anei să plece, dar în același timp realizează că e neputincios.

Din slăbiciune, Ghiță ajunge la duplicitate, pozând în om cinstit, dar consimțind la furturile lui Lică. Această echilibristică nu poate dura prea mult și declinul lui Ghiță atrage după sine și decăderea morală a Anei și convertirea bătrânei. Ghiță, deși suferă când Ana simte plăcerea jocului alături de Lică, nu intervine pentru că nu se poate opune omului grație cui își înmulțise considerabil averea. După ce-l face dependent, Lică refuză să-l ia pe Ghiță partener, arătându-i și reproșându-i slăbiciunea pentru Ana. Întăritat, Ghiță se decide să-l piardă chiar cu prețul propriei vieți. Are dorința de a fugi din calea lui Lică, iar alții se gândește să plece, chiar cu banii lui Lică, în noaptea de Paști. Ghiță îl demască pe Lică lui Pinte, fiind lăudat de acesta pentru tăria de caracter de care dă dovadă, folosindu-și nevasta drept cursă pentru intenția de a-l prinde pe Lică. Ghiță își ucide apoi nevasta adulteră, liniștind-o mai înainte prin declarația că-i e dragă și o va omorî fără s-o doară. Lică Sămădăul își zdrobește singur capul de un stejar uscat și astfel furtuna izbucnită în noaptea de Paști coincide cu erupția infernală a patimilor și cu deznodământul acestora.

În spațiul deschis de *La hanul lui Mânjoală* poposesc călători cu care de cherestea, de porumb și aici poposește conul Fănică în drum spre pocovnicul Iordache. Naratorul-personaj, conul Fănică, pătrunde în spațiul închis al hanului pentru „trei sferturi de ceas” ca să-și odihnească buiestrașul. În ciuda insistențelor hangitei, o văduvă „frumoasă, voinică și ochioasă”, pe care unii o bănuiesc că o fi găsit o comoară”, personajul pleacă totuși spre Popeștii-de-Sus. Părăsește spațiul închis al hanului Mânjoloaii, dar e însoțit de o iadă ce provine din spațiul închis al hangitei. Vremea rea și o mulțime de întâmplări ciudate, care-l fac pe personaj să o suspecteze pe hangită de vrăjitorie, îl fac să rătăcească în noapte și să revină de unde a plecat. Revine în spațiul închis unde descoperă prezența cotoiului, a iezii și e cuprins de „vraja” camerei: „Ce pat!.. ce perdele!... ce pereți!... ce tavan!... tote albe ca laptele. Și abajurul și toate cele lucrate cu iglița în fel de fel de fețe... și cald ca subt o aripă de cloșcă... și un miros de mere și de gutui...”, încât, mărturisește personajul, „aș fi stat mult la hanul Mânjoloaii, dacă nu venea socru-meu, pocovnicu Iordache, Dumnezeu

să-l ierte, să mă scoată cu tărăboi de acolo”. Iese din han scos de socru, dar mai revine de trei ori.

Un alt spațiu închis și deschis în același timp este hanul Ancuței. Locul evocărilor rămâne unul și același: hanul care ne este descris în câteva rânduri de către naratorul-evocator, de unele personaje, de însăși Ancuța. De fiecare dată se insistă asupra siguranței pe care le-o oferă călătorilor: „hanul acela al Ancuței nu era han, - era cetate. Avea niște ziduri groase de ici până colo, și niște porți ferecate cum n-am mai văzut de zilele mele. În cuprinsul lui se puteau oploși oameni, vite și căruțe și nici habar n-aveau dinspre partea hoților...”. Hanul este deci de securitate și, în același timp, un spațiu unic. Unicitatea este dată de soliditatea zidurilor și a porților, de dulceața vinului, de voia bună și de ochii negri ai hangiței, de „lumea bună care cearcă vinul nou”. Insistența asupra comparației hanului cu cetatea nu trebuie să ne sugereze însă un spațiu închis. Pe de o parte pentru că la vremea despre care se vorbește era „pace în țară și între oameni bună-voire.” Pe de altă parte, sfaturile întemeiate „încă de pe vremea Ancuței celei de demult” sunt deschise și ele oricui: aflând că negustorul este „un om căruia îi plac tovărășiile”, cei de la han îl invită imediat la focul lor.

Nu este vorba însă de o deschidere doar în aceste două sensuri: unul concret și altul spiritual, ci și de o deschidere mult mai largă, spre zărilor întregii Moldove: prin porțile ei se putea vedea valea Moldovei până la Ceahlău și Hălăuca. Hanul este un spațiu al poveștilor și al petrecerii, precum și unul al amintirilor. Multe din lucrurile care s-au întâmplat în vremea veche își au obârșia, sfârșitul ori chiar s-au petrecut aici la han, pe vremea Ancuței celeilalte sau pe vremea „bătrânei aceleia a noastre”, o străbună a Ancuței de acum. „Tot în acest loc” se afla comisul Ioniță când s-a oprit la han, Vodă Mihalache Sturza „ca să vadă ochii Ancuței”. În apropierea hanului se afla moș Leonte când a văzut prima oară balaurul. Pe aceste meleaguri a avut căpitanul Neculai Isac „o întâmplare năprasnică”. La han au pus la cale Todiriță Catană și Ancuța cea de demult răpirea duduicăi Varvara. Aici o strămoașă a Ancuței l-a blestemat în față pe Duca-Vodă, fără să-l recunoască, și tot aici alaiul de nuntă al duduicăi Aglăița, în drum spre scaunul Domniei, „a jucat întâi o toană”.

Răzeși din Țara-de-Jos și cărauși din Țara-de-Sus, negustori, ciobani și fețe bisericesti din toată Moldova se întâlnesc la hanul Ancuței și deapănă întâmplări trecute reînviind o întreagă lume apusă. Timpul și spațiul unei întregi țări sunt adunate și încap între zidurile groase ca de cetate ale hanului Ancuței, care se află aici dintotdeauna, constituind, astfel, un simbol al permanenței.

În *Hanu Ancuței*, când printr-un semnal - nechezatul iepei comisului Ioniță - ritualul somnului este adus în atenție, drumeții părăsesc spațiul încăperii. La Slavici și la Caragiale, sustragerea din spațiul închis nu poate fi decât agresivă: prin arderea hanului (la Slavici și Caragiale), dar la Slavici soluția extremă e precedată de post și rugăciune.

(Bacău, 2003)